

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta; kuuleminen 9.11.2022**LAUSUNTO EDUSKUNNAN TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNALLE****Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (207/2022 vp)**

Hallitus esittää, että julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirrettäisiin työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille 1.1.2025. Esityksen tavoitteena on nopeaa työllistymistä ja työ- ja elinkeinopalvelujen tuotavuutta, saatavuutta ja vaikuttavuutta edistävä palvelurakenne. Esitetyn kannustavan rahoitusmallin tavoitteena on laajentaa kuntien vastuuta työttömyysetuuksien rahoituksesta siten, että rahoitusvastuu kannustaa kuntaa huolehtimaan alueen työllisyydestä sekä järjestämään työttömille työnhakijoille mahdollisimman tehokkaasti palveluja, jotka johtavat työllistymiseen. Uudistuksella tavoitellaan 7 000–10 000 henkilön työllisyysvaikutusta. Sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut esityksen valmisteluun ja pitää esityksen tavoitteita kannatettavina.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotettu ratkaisu tarjoaa hyvinvointialueiden ja kuntien välille uuden yhdyspinnan ja sen kautta myös uudenlaisia yhteistyön mahdollisuuksia väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Rakenne kuitenkin poikkeaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisrakenneista, sillä ehdotetut työllisyysalueet ovat kooltaan merkittävästi hyvinvointialueita pienempiä. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että jatkossakin on valtakunnallisesti yhtenäiset toimintaperiaatteet ja linjaukset. Tämä edellyttää, että esitetyn muutoksen toimeenpanoon tältä osin kiinnitetään erityistä huomiota varmistaen toteutuksen riittävä tuki kansalaisten yhdenvertaisten palvelujen ja toimintamallien turvaamiseksi.

Esityksessä on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön valmistelun aikana esiintuomat yhteiset piirteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain kanssa. Tällaisia ovat nelivuotiset strategiset tavoitteet, vuosittaiset ohjauskeskustelut ja neuvottelukunta sekä sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön ohjausmallit. Esityksessä on huomioitu jälkimmäisten yhteensovittamisen mahdollistaminen.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää perusteltuna, että uudistuksen käynnistyessä työllistymistä edistävien palveluiden määritelmä vastaa pääosin nykytilaa. Kuntien järjestämästä, tätä määritelmää laajemmasta palveluvalikoimasta karttuvaa tietoa on mahdollista hyödyntää, kun palvelujärjestelmää tarvittaessa kehitetään palveluiden vaikuttavuuteen perustuvan tiedon perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että työttömyysturvalaissa työllistymistä edistäväksi palveluksi määritelty palvelu oikeuttaa työttömyysetuuden saajan saamaan palveluun osallistumisen ajalta myös korotusosan ja kulukorvauksen, josta aiheutuvat kustannukset kohdentuvat sosiaali- ja terveysministeriön momenteille 33.20.50 ja 33.20.52.

Esityksen mukaan työllisyyspalveluissa voitaisiin nykytilaa vastaavasti käsitellä sellaisia terveydentilaa ja työ- ja toimintakykyä koskevia tietoja ja arvioita, joilla on vaikutusta henkilön työllistymiseen, ja jotka ovat välttämättömiä palvelujen tarjoamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota yhteistyön ja eri palvelujen välisen ohjauksen tärkeyteen tietojenkäsittelyssä, koska työvoimaviranomaisella on velvollisuus ohjata asiakas esimerkiksi terveydenhuoltoon, mikäli asiakkaan tarve sitä edellyttää.

Esityksessä ehdotetaan, että Kehittämis- ja hallintokeskus antaisi oikeudellista neuvontaa työvoimaviranomaisille työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain, työttömyysturvalain, vuorotteluvapaalain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain toimeenpanossa. Lisäksi ehdotetaan, että Kehittämis- ja hallintokeskus antaisi valtakunnallisesti keskitetysti harkintaa vaativat työvoimapolitiittiset lausunnot. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää näitä ehdotuksia tarkoituksenmukaisina yhdenmukaisen soveltamis- ja ratkaisukäytännön edistämiseksi sekä perustuslain 6 §:ssä turvattun yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Ehdotus laiksi työllistymisen monialaisesta edistämisestä

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lain ehdotettu, lausuntokierroksen jälkeen tarkentunut nimiehdotus on hyvä ja kuvaa tehtävää aikaisempaa paremmin ja selkeämmin. Sosiaali- ja terveysministeriö näkee lakiin työllistymisen monialaisesta edistämisestä sisältyvät ehdotukset yleisesti kannatettavina ja perusteltuina. Ne vähentävät asiakkaiden välistä eriarvoisuutta ja palveluista poisohjaamista. On myös olennaista tarjota monialaista tukea tarvitseville työnhakijoille henkilökohtaista palvelua, jossa asiakas tulee prosessin kaikissa vaiheissa kohdatuksi. Asiakaskriteerien muutos mahdollistaa erilaisissa elämäntilanteissa olevat saamaan monialaista tukea työttömyyden kestosta riippumatta.

Monialaista työtä säätelevän lain pykälässä 12 todetaan asiakastietojärjestelmän käytön edellyttävän henkilökohtaista käyttöoikeutta. Sosiaali- ja terveysministeriö näkee asian keskeisen tärkeänä, koska sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjat ja niissä olevat tiedot ovat salassapidettäviä. Säädöksen viimeisessä momentin mukaan Kehittämis- ja hallintokeskus voi myöntää käyttöoikeuden työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen tai kuntayhtymän palveluksessa olevalle henkilölle, joka hoitaa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Valmistelussa STM on tuonut esiin, että jos laissa mainitun kuntayhtymän palveluksessa olevan henkilön yhteyttä laissa mainittuihin tehtäviin ei avata selkeästi, se tulisi poistaa pykälästä. Aiemmissä säännöksissä lain mukaiset tehtävät on jaettu työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueiden tai Kansaneläkelaitoksen toimivaltaan kuuluviin tehtäviin.

Ehdotetun mukaan jokaisen hyvinvointialueen alueella olisi vähintään yksi monialaisen tuen johtoryhmä. Hyvinvointialueen alueella olevat työvoimaviranomaiset sopisivat yhdessä hyvinvointialueen ja Kansaneläkelaitoksen kanssa tarvittavasta määrästä johtoryhmiä. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että hyvinvointialueella yhtä useammat johtoryhmät vaikeuttavat alueellista palvelujen yhdenmukaisuuden varmistamista ja lisäävät hyvinvointialueen ja Kelan hallinnollista työtä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tuonut valmistelussa esiin tarpeen täsmentää, Kehittämis- ja hallintokeskuksen tarjoamaa nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan valmennuksen muotoilua. STM kiinnittää huomiota siihen, että on tärkeää erottaa kyseinen valmennus hyvinvointialueiden vastuulla olevista sosiaali- ja terveysterveyspalveluista.

Työllistymisen monialaista yhteispalvelua koskevalla lakimuutoksella olisi vaikutuksia henkilöstö- ja resursointitarpeisiin. Kyseessä ei kuitenkaan ole uusia palveluja eikä tehtäviä, vaan toimintaan osallistuvien tahojen jo nyt järjestämistä vastuulla olevien palvelujen yhteensovittaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä, että esityksessä on huomioitu kuitenkin lisääntyneen asiakasohjauksen vaikutukset.

Työttömyysturvalakiin, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin ja työttömyyskassalakiin esitetyt keskeiset muutokset

Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksessa laajenisi, rahoitusvastuu alkaisi nykyistä aikaisemmin ja kunnan rahoitusosuus kasvaisi työttömyyden pitkittyessä työttömyysturvalakiin, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin ja työttömyyskassalakiin esitettyjen muutosten johdosta.

Nykyisin kunnan rahoitusvastuu kohdentuu työmarkkinatukeen ja siihen liittyvään lapsikorotukseen. Valtio rahoittaisi jatkossakin työmarkkinatuen ja työmarkkinatuen saajan kotikunnan rahoitusosuuden välisen erotuksen. Työmarkkinatuen rahoituksen lisäksi kunta osallistuisi jatkossa peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan rahoitukseen. Peruspäivärahaa rahoitettaisiin peruspäivärahan saajan kotikunnan rahoitusosuuden lisäksi työttömyysvakuutusmaksun tuotoilla ja valtion varoista. Palkansaajan ansiopäivärahan rahoitus koostuisi ansiopäivärahan saajan kotikunnan rahoitusosuudesta, valtionosuudesta, Työllisyysrahaston osuudesta ja työttömyyskassan rahoitusosuudesta. Kunnan rahoitusosuus koskisi ansiopäivärahan perusosaa.

Esityksen mukaan kunta ei enää osallistuisi työmarkkinatukeen liittyvän lapsikorotuksen rahoittamiseen, vaan valtio vastaisi työmarkkinatukeen liittyvän lapsikorotuksen rahoituksesta. Peruspäivärahaan ja ansiopäivärahaan liittyvään lapsikorotukseen ei kohdistuisi kunnan rahoitusosuutta.

Kunnan rahoitusvastuu koskisi työllistymistä edistävän palvelun ajalta maksettavaa työttömyysetuutta, mikä tarkoittaisi sitä, että kunnan rahoitusvastuu ei nykyiseen tapaan katkeaisi työnhakijan siirtyessä palveluun. Peruspäivärahaan liittyvä työllistämistä edistävän palvelun ajalta maksettava korotusosa rahoitettaisiin työttömyysvakuutusmaksun tuotoilla ja valtion varoista eikä siihen kohdistuisi kunnan rahoitusosuutta. Työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa vastaavasti ansiopäivärahan saajan kotikunta ei osallistuisi ansiopäivärahan saajan korotetun ansio-osan rahoitukseen.

Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta määräytyisi työnhakijalle maksettujen työttömyysetuuspäivien kertymän perusteella. Kunnan rahoitusvastuuseen vaikuttaviin työttömyysetuuden maksupäiviin luettaisiin myös ennen ehdotetun lain voimaan tuloa maksetut työttömyysetuuspäivät. Kunnan rahoitusvastuuta koskevia säännöksiä sovellettaisiin niihin työttömyysetuuden maksupäiviin, joilta etuutta on maksettu ehdotetun lain tultua voimaan.

Työttömyysturvalain 14 luvun 3 a ja 3 b §:ään, työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:ään ja työttömyyskassalain 25 ja 25 a §:ään ehdotettujen muutosten johdosta kunnan rahoitusvastuu alkaisi sen jälkeen, kun työttömyysetuutta on maksettu 100 päivältä. Käytännössä kunnan rahoitusvastuu alkaisi aikaisintaan työnhakijan viidennen työttömyyskuukauden aikana. Kunnan rahoitusosuus kasvaisi porrastetusti työttömyyden pitkittyessä. Rahoitusosuus olisi 200 maksupäivään saakka kymmenen prosenttia työ-

markkinatuen, peruspäivärahan tai ansiopäivärahan perusosan määrästä. Työnhakijan etuuspäivien kertymän ollessa 201–300 päivää, kunnan rahoitusosuus olisi 20 prosenttia, 301–400 etuuspäivän ajalta 30 prosenttia, 401–700 etuuspäivältä 40 prosenttia ja 701 maksupäivästä eteenpäin 50 prosenttia. Korkein 50 prosentin rahoitusosuus ei koskisi peruspäivärahaa tai ansiopäivärahan perusosaa, koska työttömyyspäivärahan enimmäisaika on 500 päivää.

Työmarkkinatuen rahoitukseen esitetään poikkeusta, jonka mukaan kunnalla ei olisi rahoitusvastuuta maahanmuuttajien työmarkkinatuesta vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä. Maahanmuuttajat osallistuvat kotoutumisen alkuvaiheessa usein työllistymistä edistäviin palveluihin. Kansainvälistä suojelua saavien ja heihin rinnastettavien henkilöiden erityisen haavoittuva asema otettaisiin huomioon siten, että näiden henkilöiden osalta valtio vastaisi työmarkkinatuen kustannuksista kolme vuotta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä. Edellä tarkoitetut poikkeukset koskisivat vain työmarkkinatukea. Henkilön maahanmuuttajataustasta huolimatta kunnan rahoitusvastuu koskisi tilanteita, joissa maahanmuuttajalle maksettaisiin perus- tai ansiopäivärahaa.

Jos etuudensaaja siirtyy perus- tai ansiopäivärahalta työmarkkinatuella, nämä työttömyyspäivärahapäivät luettaisiin mukaan henkilön työttömyysetuuden saannin keston. Kunnan rahoitusvastuun perusteena oleva etuuspäivien kertymä nollautuisi työnhakijan täyttäessä työttömyysturvalaissa tarkoitetun työssäoloehdon, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että kun työnhakija siirtyisi työmarkkinatuelta ansiopäivärahalle tai työttömyyspäivärahalle, alkaisi rahoitusvastuun kertymäpäivien laskenta alusta.

Kunnan rahoitusosuuden perinnästä säädettäisiin työttömyysturvalain 14 luvun 3 d §:ssä. Kunnan rahoitusosuuden perinnässä noudatettaisiin nykyisin kuntien osarahoittamassa työmarkkinatuessa noudatettavaa menettelyä. Kansaneläkelaitos laskuttaisi kunnalta sen rahoitusosuuden työttömyysetuuksista jälkikäteen. Ansiopäivärahan laskutukseen tarvittavan tietosisällön Kansaneläkelaitos saisi työttömyyskassoilta. Kansaneläkelaitos tilittäisi ansiopäivärahan rahoitukseen käytettävän osuuden Työllisyysrahastolle.

Työttömyysturvalain 13 luvun 6 §:n perusteella Kansaneläkelaitoksella on nykyisin oikeus antaa omaaloitteisesti kunnille salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä henkilötunnukset ja muut yksilöintitiedot niistä työmarkkinatukea saavista henkilöistä, jotka tulevat kunnan rahoitusvastuun piiriin. Kunnan rahoitusvastuuta ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös peruspäivärahaa ja ansiopäivärahaa. Tämän johdosta esitetään, että Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus luovuttaa omaaloitteisesti henkilöiden yksilöintitietoja myös niistä henkilöistä, joille Kansaneläkelaitos maksaa peruspäivärahaa ja lisäksi niistä henkilöistä, joille työttömyyskassa maksaa ansiopäivärahaa ja joiden ansiopäivärahan perusosaan ehdotetaan kunnille rahoitusvastuuta.

Työttömyysturvalain 13 luvun 6 §:n perusteella Kansaneläkelaitoksella on nykyisin oikeus antaa henkilöiden yksilöintitietoja kotikunnalle, kun työmarkkinatukea on maksettu 200 päivältä. Kunnan rahoitusvastuuta ehdotetaan varhennettavaksi, ja se alkaisi sen jälkeen, kun työttömyysetuutta on maksettu 100 maksupäivältä. Tämän johdosta ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus antaa kotikunnalle sellaisen työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja ansiopäivärahan saajan henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, jolle on maksettu työttömyysetuutta yhteensä 60 päivältä. Näiden tietojen saaminen ennen kunnan rahoitusvastuun alkamista parantaa kunnan mahdollisuuksia vaikuttaa ajoissa työttömien henkilöiden työllistymiseen ja edistää näiden henkilöiden työllistymistä, ja antaa kunnalle myös mahdollisuuden ennakoida rahoitusvastuulleen tulevien henkilöiden määrää. Kunnan viranomaisella on oikeus käyttää

näitä yksilöintitietoja työttömien henkilöiden palvelutarpeen selvittämisessä ja työllistymistä edistävien palvelujen kohdistamisessa.

Muihin sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluviin lakeihin ehdotetut muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole lausuttavaa siltä osin kuin esitetään muutoksia eläkkeensaajan asu-
mistuesta annettuun lakiin, sotilasavustuslakiin, sairausvakuutuslakiin, sosiaaliturvajärjestelmien yhteen-
sovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annettuun lakiin, kansaneläkela-
kiin ja lakiin sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta. Edellä mainittuihin lakeihin ehdotetaan
työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämisvastuun muuttamisesta johtuvia välttämättömiä muutoksia,
joita sosiaali- ja terveysministeriö pitää teknisluonteisina.

Vuorotteluvapaalain 22 §:n mukaan vuorottelukorvauksesta työttömyyskassoille ja Kansaneläkelaitok-
selle aiheutuvat kustannukset rahoitetaan noudattaen, mitä työttömyysetuuksien rahoituksesta anne-
tussa laissa ja työttömyysturvalain 14 luvun 3 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta. Koska kuntien ei
ole tarkoitus osallistua vuorottelukorvauksen rahoitukseen, vuorotteluvapaalain 22 §:ssä todettaisiin, että
kunnan rahoitusosuutta työttömyysturvamenoista koskevia säännöksiä ei sovellettaisi vuorottelukor-
vaukseen.